

наслідками такого ознайомлення складається протокол, у якому вказується факт згоди, або незгоди підозрюваного з постановою про призначення експертизи.

Під час ознайомлення з постановою про призначення експертизи підозрюваний буде вправі надати клопотання щодо внесення змін у ній. Якщо слідчий або прокурор погодиться з клопотанням, що було подано підозрюваним, він вносить відповідні корективи до постанови і Таким чином, кримінально-процесуальний конфлікт буде усунутий самими його сторонами. Якщо ж згоди не буде досягнуто, то в такому разі слідчий звертається до слідчого судді з клопотанням про проведення експертизи і вже слідчий суддя врахувавши доводи слідчого та підозрюваного приймає рішення про призначення експертизи.

З урахуванням викладеного вважаємо, що в нормах КПК України необхідно чітко визначити випадки проведення експертизи за постановою слідчого або прокурора з урахуванням відсутності кримінально-процесуального конфлікту між стороною обвинувачення і захисту. Окрім цього в КПК України доречно виділити випадки, коли на стадії досудового розслідування експертиза повинна призначатися ухвалою слідчого судді. До них було б доречно віднести: 1) примусове залученням особи для проведення медичної або психіатричної експертизи; 2) наявність кримінально-процесуального конфлікту між сторонами обвинувачення і захисту щодо призначення експертизи; 3) призначення експертизи, проведення якої суттєво впливатиме на організацію функціонування підприємств установ та організацій різних форм власності.

Список використаних джерел:

1. Кушніт В. П., Цилірич І. І. Про слідчого суддю як суб'єкта здійснення судового контролю. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки* : збірник наук. праць. 2016. № 850. С. 513–520.

2. Назаров В. В., Тракало Р. І. Судовий контроль у кримінальному провадженні: теоретичні та практичні аспекти. *Європейські перспективи*. 2014 № 10. С. 89–95.

3. Рогальська В. В. Змагальність у досудовому провадженні : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. 172 с.

УДК: 343.98

*Бідняк Г. С., канд. юрид. наук, старший викладач
Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0515-9761>?
e-mail: an.of@ukr.net*

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ СКЛАДАННЯ СКОРОЧЕНОЇ ФОРМИ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА

Процесуальними джерелами доказів поряд з показаннями, речовими доказами, документами, є висновок експерта. Останній за чинним КПК України визначається як докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на питання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

Принаймні висновок експерта не має ніяких переваг перед іншими доказами, але відрізняється суттєвою специфікою. ст. 4 Закону України «Про судову експертизу» гарантує незалежність судового експерта та правильність його висновку. Незалежність судового експерта та правильність його висновку забезпечуються: процесуальним порядком призначення судового експерта; заборобою під загрозою передбаченої законом відповідальності втручатися будь-кому в проведення судової експертизи; існуванням установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду; створенням необхідних умов для діяльності судового експерта, його матеріальним і соціальним забезпеченням; кримінальною відповідальністю судового експерта за дачу свідомо неправдивого висновку та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків; можливістю призначення повторної судової експертизи; присутністю учасників процесу в передбачених законом випадках під час проведення судової експертизи. З цього приводу В. М. Ревака зазначає, що, на відміну від інших видів доказів, знання, викладені у висновку експерта, мають більше гарантій достовірності. Науковець пояснює наведене твердження рядом об'єктивних факторів: незацікавленістю й об'єктивністю експерта, науковим характером відомостей, що

містяться у висновку, відображенням у висновку всього шляху формування цього знання, можливістю через іншого експерта повторно перевірити результати первісної експертизи і т. д. [5, с. 153]. Разом з тим, для того, щоб фактичні дані, що містяться у висновку експерта, набули статусу доказу та мали безсумнівне походження, його змісту необхідно приділити достатньо уваги.

Відповідно до криміналістичної літератури структура висновку експерта є такою: вступна частина; дослідницька частина; синтезуюча частина; висновки; додатки (таблиці, рисунки тощо).

Однак треба звернути увагу на одне з найбільш дискусійних питань, яке зустрічається в експертно-слідчій практиці при розслідуванні злочинів: на повноту інформації, що міститься у дослідницькій частині висновку експерта та має специфічний характер і може бути використана злочинцями у подальших неправомірних діях.

Аналіз судово-слідчої практики та анкетування працівників практичних підрозділів ОВС свідчать про те, що в більшості випадків слідчий та суддя не заглиблюються в дослідницьку та синтезуючу частини висновку. Непоодинокими є випадки, коли спочатку вивчаються висновки, їх відповідність поставленим питанням та іншим доказам у провадженні, потім наявність необхідних реквізитів та дотримання інших процесуальних вимог. Такі факти були відмічені в категорійних висновках і, навпаки, слідчий вивчав дослідницьку частину в разі отримання ймовірних висновків та висновків, коли питання вирішити не представляється можливим. Також було встановлено, що під час призначення ідентифікаційних експертиз в 90 % випадків слідчих цікавлять підсумки проведеного дослідження. У випадку призначення діагностичних та класифікаційних експертиз 83 % працівників слідчих підрозділів наголошують на значенні одержаної інформації для організації розслідування дослідницької частини. Водночас, при опитуванні експертів, ними було зазначено, що при допиті в судовому засіданні питання щодо методів дослідження ставили підсудні особи.

Згідно з загальними вимогами до викладення дослідницької частини та з метою обґрунтування кінцевих висновків, як відмічає С. П. Лапта, експерт повинен ретельно описати хід і результати дослідження, тобто по суті – спосіб виготовлення обмежених або заборонених до обороту об'єктів [3, с. 40].

Слушною є думка М. Г. Щербаковського, який вважає, що питання про те, з яким ступенем деталізації повинно викладатися дослідження, проведене експертом, вирішується у кожному конкретному випадку окремо. Методи, що застосовуються, можуть бути тільки перелічені, якщо вони широко відомі та апробовані експертною практикою. При цьому посилення на метод супроводжується вказівкою його режиму та параметрів. Якщо метод недостатньо відомий, потрібно вказувати довідкову літературу, матеріали, що фіксують апробацію та впровадження даного методу (методики) [6, с. 168].

Перевірити або уточнити окремі положення висновку експерта можливо завдяки використанню інших форм спеціальних знань, наприклад, таких, як консультація або присутність слідчого під час проведення експертизи. Роз'яснення експертом окремих частин дослідження дозволить слідчому отримати необхідну інформацію, уточнити окремі пункти або розширити їх.

Як показали результати опитування слідчих та експертів у Дніпропетровській області, консультації використовувались ними в таких випадках: перед призначенням експертизи 56 %, в процесі її виконання 28 %, при підготовці додаткових матеріалів 43 % тощо.

Ще одним аргументом на користь скороченого варіанту висновку експерта є наглядове провадження, яке оформлюється за результатами проведення експертиз в державних експертних установах на кожний висновок експерта. Відповідно до практики цих установ воно містить не тільки відомості про виконавця, а й опис об'єктів, дані первинних спостережень, лист переговорів з ініціаторами з проведення досліджень (випробувань) та інші документи. Ці матеріали також зберігаються в архіві експертної установи.

Таким чином, існує ряд проблемних питань використання висновку експерта при розслідуванні злочинів. Окрім того, що в кримінально-процесуальному законодавстві чітко не визначено їх окремі аспекти, звертаємо увагу на таке. Для того щоб слідчий та суд мали можливість в повній мірі дати оцінку висновку експерта вони повинні володіти загальними знаннями в галузі криміналістичної експертизи. У свою чергу, експерт, як спеціально обізнана особа в певній галузі, в процесі дослідження припускає глибокий аналіз всього висновку, ґрунтуючись на наукових, технічних чи інших спеціальних знаннях. Тільки він у повній мірі

може з'ясувати правильність та обґрунтованість застосованих методик дослідження, вирішити питання чи всі необхідні в даному випадку методи були застосовані, чи правильно були визначені та оцінені ознаки, за якими він дійшов певних підсумків. Застосовування слідчими та судом процесуальних та непроцесуальних форм використання спеціальних знань, таких як консультаційна допомога, допит експерта, присутність при проведенні експертизи та ін., допоможе правильній оцінці висновку експерта та його використанні як джерела доказів, а фактичних даних, що містяться у ньому – доказами.

Виходячи з наведеного, пропонуємо внести зміни до ст. 101 КПК України «Висновок експерта» щодо складання екземпляру висновку експерта зі скороченою дослідною частиною для сторони-замовника з метою запобігання використанню цієї інформації як протидії кримінальному провадженню, так і у подальшій злочинній діяльності. Другий екземпляр пропонується складати у розгорнутому вигляді, де в дослідній частині докладно викладені всі процеси, методи дослідження, ознаки, на яких ґрунтується висновок, і з яким слідчий, прокурор, суд може ознайомитися у разі потреби.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 р. № 1950/5), зареєстрована в Міністерстві юстиції України 02.01.2013 р. за № 1/22533.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». Х. : Одиссей, 2012. 360 с.
3. Лапта С. П. Правові та наукові основи використання судових експертиз при розслідуванні злочинів : дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2006, 234 с.
4. Про судову експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038–ХІІ (зі змінами та допов.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 21.02.2019).
5. Ревака В. М. Форми використання спеціальних пізнань в досудовому провадженні : дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2006., 202 с.
6. Щербаковский М. Г. Судебные экспертизы: назначение, производство, использование : учеб.-практ. пособ. Харьков : Эспада, 2005, 544 с.

УДК 342.9: 343.98

*Агапова О. В., канд. юрид. наук, науковий співробітник відділу
аспірантури Харківського НДІСЕ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1024-0238>,
e-mail: agapova-lena@ukr.net*

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СФЕРІ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Добре відомо, що подолання корупції у будь-якій сфері державної діяльності є надзвичайно складною справою. Розроблення дієвих механізмів на рівні законодавства, використання існуючих підходів, що вже довели свою ефективність на практиці та використання позитивного європейського досвіду можуть виявитись надзвичайно корисними у справі боротьби з корупцією.

Експертне забезпечення правосуддя в цьому контексті, виступає сферою, яка знаходиться під загрозою впливу на неї корупційних явищ, що може сприяти утворенню та функціонуванню організованої злочинності всередині системи. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» Міністерство юстиції України відповідно до покладених на нього завдань організовує відповідно до законодавства експертне забезпечення правосуддя та проведення науково-дослідних робіт у галузі судової експертизи [1]. За нашим переконанням, впровадження механізмів щодо дотримання принципу доброчесності на всіх рівнях системи є частиною організаційної роботи Міністерства юстиції України, що в умовах тотальної боротьби з корупцією в Україні є надзвичайно актуальним завданням.

Пропонуємо більш детально зупинитись на аналізі терміну «доброчесність» та розглянути основні шляхи її дотримання в сфері експертного забезпечення правосуддя.

Сучасні підходи боротьби з негативним явищем корупції в органах державної влади всіх рівнів, передбачають застосування двох чинників стримування. Перший чинник – це культурно обумовлений етичний або «моральний» тягар корупційної поведінки. Це означає, що